

Discussie bij ‘Veldexperimenten – de gouden standaard bij beleidsvoorbereiding’

Gijsbert van Lomwel

Discussie

Met veel plezier schrijf ik een discussie bij het artikel van Peter Kooreman en Jan Potters over het belang van veldexperimenten bij beleidsvoorbereiding. Dat plezier komt voort uit de welhaast overweldigende beleidsrelevantie van dit onderwerp. Een belangrijke bijdrage van het zeer helder geschreven artikel, vind ik de brede range aan voorbeelden van veldexperimenten die wordt gegeven. Daar zou ik aan willen toevoegen het thema preventie en gezondheidsbevordering in het kader van duurzame inzetbaarheid / langer doorwerken. Binnen dit thema is er sprake van een breed scala aan interventies, waarvan de meesten niet bewezen effectief zijn. De SER pleitte in 2009 voor meerjarige onderzoeksinspanning om het inzicht in die effectiviteit te vergroten (SER, 2009).

Dit type wens gaat veel verder terug. Zoals Kooreman en Potters zelf ook schrijven: aan complexe situaties en wensen om te interveniëren geen gebrek. Toch hebben we in Nederland geen traditie op dit gebied. Al in 1995 pleitte Jan van Ours voor het structureel evalueren van activerend arbeidsmarktbeleid en experimenteren. Bas van der Klaauw herhaalde dit pleidooi in zijn oratie in 2010, als hoogleraar beleidsevaluatie aan de VU.

In die lijn betogen ook Kooreman en Potters dat veldexperimenten vanzelfsprekend een prominente rol zouden moeten spelen om inzicht in causale verbanden te krijgen tussen ingezet beleid en de uitkomsten daarvan. De moeilijkheid zit volgens mij in de voorwaarde die de auteurs aan deze stelling verbinden, namelijk dat de uitvoering van dergelijke experimenten in nauwe samenwerking met de praktijk moet gebeuren, om zo relevantie van de vraagstelling en uitvoerbaarheid te borgen. Het is vooral de uitvoerbaarheid die in de praktijk veldexperimenten verhinderen.

De auteurs noemen al een aantal juridische, ethische en praktische aspecten van die uitvoerbaarheid:

- Het vooraf moeten informeren van deelnemers, of deelnemers vrij moeten laten om al dan niet in te stemmen met het experiment. Dat botst vaak met het wetenschappelijke belang bij het experiment;
- Uitval van deelnemers die de uitkomsten van het experiment kan vertekenen;

- Er moet voorkomen worden dat treatment- en controlegroep elkaar beïnvloeden. Dat speelt bijvoorbeeld bij artsen, die met elkaar praten over hun werkwijze. Dat kan ertoe leiden dat een 'controlegroep arts' zijn werkwijze aanpast richting de werkwijze van de 'treatmentgroep arts'.

Voor de discussie zou ik aan bovenstaande lijst nog 5 elementen willen toevoegen.

1. Als het gaat om experimenten bij werkgevers en werknemers; het is niet altijd eenvoudig om de goede bedoelingen van het experiment over het voetlicht te krijgen. Denk bijvoorbeeld aan wantrouwen vanuit werkgevers over de bedoelingen van de verzekeraar, anderzijds aan angst binnen de verzekeraar om klanten 'lastig te vallen' met dit soort vragen;
2. Het uitvoeren van een experiment heeft vaak veel impact op de uitvoering van het primaire proces van de betrokken praktijkorganisatie. Denk aan het vastleggen van andere gegevens in de systemen en het aanpassen van de dienstverlening voor een deel van je klanten. Dat vraagt veel inspanning en vernuft;
3. Niet alle betrokkenen bij beleidsvoorbereiding zijn zich even bewust hoe ingewikkeld de vraag naar effectiviteit van beleid is. Als iemand zich niet bewust is van de problemen bij het rücksichtslos met elkaar vergelijken van twee groepen, zal diegene ook de toegevoegde waarde van een veldexperiment niet zien;
4. In het verlengde van het vorige punt: veel experimenten vragen uithoudingsvermogen bij de betrokkenen. Dat botst vaak met de ondernemersgeest van het management: zodra het beeld ontstaat dat de nieuwe werkwijze effect heeft, is de drang groot om ook in de controlegroep deze nieuwe werkwijze in te voeren. Dat laat zich moeilijk verenigen met de academische eisen aan een experiment;
5. In veel organisaties worden al grote hoeveelheden data verzameld. Dat geldt bijvoorbeeld voor zorgverzekeraars en inkomensverzekeraars. De vraag die dan snel opkomt, is waarom we niet veel meer van al die gegevens leren, in plaats van een nieuw experiment op te zetten.

Kortom, de uitvoerbaarheid (kosten) van experimenten zijn vaak hoog, en de gepercipieerde baten te laag. Dat inzicht biedt volgens mij ook aanknopingspunten om het gebruik van veldexperimenten te bevorderen.

Het belangrijkste is mijns inziens om de gepercipieerde baten te verhogen. Artikelen zoals van Kooreman en Potters helpen daarbij. Naar mijn idee gaat het hier om een brug die de wetenschap moet slaan naar de praktijk: duidelijk uitleggen dat op sommige vragen geen eenvoudige antwoorden zijn. Of anders geformuleerd, dat een meer 'pragmatische' houtje-touwtje benadering in dit soort situaties geen soulaas biedt.

Maar goed, de baten zullen in eerste instantie niet tastbaar zijn, terwijl de impact op de operatie wel heel tastbaar / voelbaar is. Zonder in deze discussie een pasklare oplossing aan te reiken, wil ik betogen dat het zeer de moeite loont om de

in het artikel genoemde 'inspanning en vernuft' aan te wenden. Immers, ook wanneer betrokkenen overtuigd zijn van de toegevoegde waarde van een experiment, kan het nog sneuvelen op de uitvoerbaarheid. Ook hier is het mijns inziens cruciaal dat de wetenschap zich inleeft in haar partner uit de praktijk, om mee te denken over hoe het experiment zoveel mogelijk in te bedden in de uitvoeringspraktijk van de partner, zonder de academische eisen geweld aan te doen.

Ten slotte wil ik oproepen om ook het second best alternatief niet uit het oog te verliezen. In heel veel organisaties wordt al heel veel informatie verzameld. Met (verbeterde) quasi-experimentele technieken is daar meer kennis over beleidsevaluatie uit te halen dan tot op heden gebeurt. Dat kan al heel inzichtelijk zijn. Zie bijvoorbeeld een onderzoek van Spierdijk et al. (2009) naar het effect van een nieuwe wijze van claimbegeleiding op de duur van arbeidsongeschiktheid bij ondernemers. Tegelijkertijd kan een dergelijke quasi-experimentele analyse ook aantonen dat het beschikbare materiaal onvoldoende is, en een veldexperiment de enige optie is om daadwerkelijk effectiviteit vast te stellen.

Auteur

Gijsbert van Lomwel (e-mail: gijsbert.van.lomwel@achmea.nl) is manager van een onderzoeksafdeling binnen Achmea op het gebied van preventie en re-integratie bij arbeidsongeschiktheid. Deze bijdrage is op persoonlijke titel geschreven.

Literatuur

- SER, 2009, Een kwestie van gezond verstand: Breed preventiebeleid binnen arbeidsorganisaties.
- Spierdijk, L., G. van Lomwel en W. Peppelman, 2009, The determinants of sick leave durations of Dutch self-employed, *Journal of Health Economics*, 28(6): 1185-96.